

מראי מקומות- עבודה זרה מ"ג

והלכותיו כדמפרש ואזיל, אבל ציור בעלמא מותר. וכן נהגו בעטרות ומטפחות ספרים ובית כנסת לציירן, ואין בכך כלום".

(ה) לא יעשה אדם בית תבנית היכל, וכו'- ע' במנחת חינוך (ל"ט, א') שדייק דלא כ' הרמב"ם דין דאסור לבנות בית תבנית היכל, וכו', בלאו דלא תעשון אתי, אלא בהל' בית הבחירה במצות עשה של יראת מקדש, וכו' דמבואר מדבריו דדינים אלו רק בכלל עשה זה, ואינם בכלל הלאו דלא תעשון אתי. והעיר דמנא ל' הא, הרי לכא' מסוגיית הגמ' משמע דעובר הא דלא תעשון אתי כשעושה תבנית היכל, וכו'. ותי' דכיון דברייתא זו לא הביא כלל הא דלא תעשון אתי, אבל הברייתות אחרות כולם התחילו בלאו דלא תעשון אתי, א"כ לכא' משמע דרק שם (היכא דעושה כדמות מלאכים, שמש, וכו') עובר בלאו זה, ולא בתבנית היכל, וכו'. והיינו משום די"ל דהתורה אסרה השאר משום לתא דע"ז, אבל איסור לעשות תבנית היכל אין שייך כלל לע"ז, אלא מצות עשה הוא מחמת מורא מקדש. ואף דהגמ' מקשה אר"ג מהא דלא תעשון אתי, ותי' הגמ' דלא אסרה תורה אלא כמו תבנית היכל, וכו', דמשמע דנכלל בלאו זה, כל זה בהה"א של הגמ', אבל כיון דהביא כל הברייתות אחרות, אין צריכים לדחוק דתבנית היכל נכלל בלאו זה, אלא איסור דמורא מקדש הוא.

(ו) תבנית היכל- ע' בפחתי תשובה (יו"ד קמ"א, י"ג) שהביא מה שנסתפק הבית אפרים באם רק כשיעור הבית שני, דהיינו רום מ' אמות, אסור, דלאחר שנבנה בית שני נשתנה הדין, או דלמא אף כתבנית בית ראשון, דהיינו ברום ל' אמה, אסור, והעלה למעשה דאסור.

(ז) משם רא'י, שפודין של ברזל היו, וחופין בבעץ, וכו'- ע' בתורת חיים דכ' דלכא' הול"ל בקיצור, משם רא'י, של מתכת הי'. אלא לפי דהי' קים להו דבית חשמונאי עניים היו, ולא הוה אפשר להו לעשות מנורה של זהב, וס"ל דדריש ריבוי ומיעוט, ולכך י"ל

(א) פעם א' הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת- פרש"י, ולא הגביהה עד שבטלה העובד כוכבים. וכ' הר"ן (יח: בדפי הרי"ף) דלא הי' רוצה להגביהה, דא"כ הי' נעשה ע"ז של ישראל, ולא יהי' לו ביטול לעולם. והק' העבודת עבודה, מי הכריח רש"י לפרשו בשלא הגביה, לימא דמירי בהגביה ולא הי' מכוון לקנותה, או דמכוון דוקא שלא לקנותה, דודאי אינו קונה אותה שלא מדעתו, והניח בצ"ע.

(ב) ש"מ עובד כוכבים מבטל ע"ז שלו ושל חבריו- הק' תוס', למה לא אמרי' ג"כ דש"מ דישאל אינו יכול לבטל ע"ז של גוי, דאי משום דמשנה היא לקמן, הא מה דעכו"ם מבטל ע"ז של עכו"ם אחר הוא ג"כ משנה, ומ"מ אמרי' דש"מ דעכו"ם מבטל ע"ז של חבריו. ותי' דמה דישאל אינו מבטל של עכו"ם פשוט מסברא, דגם הגמ' שם הק' דדין זה פשוט הוא, והאוקימתא דעושה הגמ' שם אין שייך כאן. אבל הר"ן (יח: בדפי הרי"ף) כ' שיש כאן חידוש דין בהא דעכו"ם מבטל של עכו"ם חבריו, דהיינו דאפי' אם עכו"ם זה אינו עובד הע"ז זה כלל, למשל אם הוא עובד מרקוליס ובא לבטל פעור, מ"מ מהני, וזה נלמד ממעשה זו, דלא שאל לו אם עובד לע"ז זו או לא, אלא אמר לו לבטלו, ש"מ דאין נפק"מ אם עובד לע"ז זו או לא, מ"מ העכו"ם יכול לבטל ע"ז של חבריו.

(ג) וש"מ עובד כוכבים מבטל בעל כרחו- כ' המרדכי (תתלח), כ' ראב"י העזרי, קבלתי דהיכא דהוא אנוס כי הכא כעין סטרו ובטלו, לא בטל עד שיעשה מעשה בגופה, כההיא דאמרי' עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבריו, אבל היכא דלא אניס, אז פיסל העובד כוכבים עבודת כוכבים באמירה או במחשבה בעלמא".

(ד) לא יעשה אדם בית תבנית היכל, וכו'- כ' הריטב"א, נקט לשון תבנית לפי שאינו אסור אלא כשעושה כמותו ממש, כתבנית בנין ממש, ושלא יחסר כלום משעוריו

כ"ה) מזה להק' על ה**לבוש** שכ' דבחה ולבנה כל האיסור הוא רק באופן שהם בולטים, וכ' הערל"ג דיש ליישב דברי הלבוש ע"פ מש"כ הריטב"א בסוגיין, שהוא כ' דבאמת הלבנה והחמה בולטין ברקיע, ור"ג באמת ה' לו צורות בולטות. ולהלכה למעשה, ע' **אג"מ** (או"ח ה', סי' ט' אות ו') שכ' לאסור אפי' בצבע ובדיו.

(ב) **איבעית אימא דפרקים הוה- פרש"י** דכיון דלא מחברם אלא בשעת בדיקת עדים, וכל יומא לא חזו לה, שוב ליכא חשדא. ומשמע דאי"ז תירוץ אלא להענין דחשד, אבל עדיין ה' אסור לעשותו כזה, ורק אין איסור להשהותו. אבל כ' הריטב"א **בר"ה** (כד:), ובקיצור כאן) דלא נהירא לפרש כן, מדהדר תי' דלהתלמד עבידא, וזה ודאי מותר אף לעשות לכתחלה, א"כ משמע דה"ה דהא דפרקים כן. ולכן פ' דאף תירוץ זו דפרקים בא ליישב הא דמותר לעשותו לכתחלה, דאי"ז חשיב דמות חמה ולבנה כלל.

(ג) **ואלו מבוזין הן, וכו'- ע' בשו"ת פרי השדה** (ח"ג, סי' ל"ח) שכ' עפ"ז להתיר הצורות שעושין לתנוקות לשחק עמהם, דרך של התנוקות לשחק עמהם באופן שמבזה אותן, וא"כ שוב אין איסור של צורת אדם. ועוד הביא מש"כ בשו"ת **מהרי"ט** (ב', יו"ד ל"ה), ד"ה ומסתעיא) דכיון דאין משחקים אלו עשויים בדרך קבע שרי. **וע"ע בחכמת אדם** (פ"ה, ו') שכ' "ונראה לי דצורת אדם בזמן הזה מותר להשהותו, דכיון דאינו אלא משום חשד, וידוע דבזמן הזה אין עובדין לצורת אדם, ואותו שנעבד עושין אותו משונה... ואלו ודאי אסור להשהותו, אבל שאר צורות אדם, ומכל שכן אם סימא עינו וכיוצא בו, מותר, דאין בו משום חשד".

(ד) **וזורה לרוח- פרש"י**, שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה. ע' בשו"ע **הרב** (או"ח תמ"ה, קו"א אות ב') שכ' לדקדק מדברי רש"י דמה שצריך לזרותו לרוח, היינו משום חשש תקלה, וכ' דלכאור' א"כ לפי רש"י הוא דין דרבנן. אבל דייק מדברי הרמב"ם (ע"ז, ד', א') שכ' דמצות עשה לאבד ע"ז, ולהלן שם (פרק ח') כ' כיצד מאבד וכו', שוחק וכו', משמע

דעשאוים של עץ. אבל רבנן ס"ל דשל בית חשמונאי ע"כ לאו של עץ הוה, דנהי דעניינים הוו, מ"מ אפשר להו לעשותו של ברזל, שהוא בזול, ועדיף מיהא משל עץ, וכל ייפוי דהוה אפשר להו למיעבד ה' להם לעשות משום זה קלי ואנוהו נולכאו' משמע מדברי התו"ח דלא נח' ריב"ז ורבנן מדינא, אם מותר לעשות מגורה של עץ, אלא דהמח' הוא אם עשו כן או לא, ואת"ל שמעולם לא ה' להם מגורה של עץ, אף אם באמת ה' מותר להם לעשותה מעץ, מ"מ אי"ז חסרון של עשיית תבנית של כלי המקדש, כיון דמעולם לא ה' כלי המקדש נעשית מאותו חומר, וצ"ע].

(ח) **לא תעשון אותי- פי' הריטב"א** דהיינו צורת אדם שאני נראה לנביאים במראה הנבואה, ואע"פ שהוא משל, חש הכתוב לעשייתו מפני כבודו של מעלה. אבל הפנ"י **בר"ה** (כ"ד) ביאר דפרצוף אדם אסור שדומה לדמות העליון כביכול, דמקרא מלא הוא, כי בצלם אלקים עשה את האדם.

(ט) **והא ר' יהודה דאחרים עשו לו- פי' תוס'**, ואפ"ה אמר לו שמואל לסמא את עינו, אלמא חיישינן שלא יחשדהו שעשאו. ותי' דר' יהודה חותמו בולט ה', ולכן החשש לא ה' שיחשדהו שעבר באיסור עשיי', אלא שעבר באיסור ע"ז. וע"ע **בתוס' בר"ה** (כד: ד"ה סמ') דפי' בשם הבה"ג דטבעת של ר"י בצורת דרקון ה', ומשום הכי מחמירין טפי, דחשיב חשדא טפי משאר.

(י) **התם בחותמו בולט ומשום חשדא- כ' הרמב"ן** דלכאור' משמע מל' הגמ' דבא לתרץ דהא דר"ג ה' שקוע, ולכן לא שייך איסור זה של חשד. אלא דתמוה, דא"כ למה הק' הגמ' דגם ר"ג יש להיות חשד. אבל כ' דבאמת לא ה' כוונת הגמ' לתרץ דשל ר"ג ה' שקוע, אלא דהא דר' יהודה ה' אסור משום חשד משום שהי' בולט (וזהו בדרך אגב, דרק בבולט שייך חשד), ומה דבדר"ג לא ה' חשד, היינו משום מה שתי' הגמ' (וכ' דבעצם ה' יכול לתרץ דשל ר"ג ה' שקוע, אלא דניח"ל לאוקמ' הא דר"ג אף בבולט, וע"ע לקמן מה שהבאנו מתוס').

(יא) **והא ר"ג יחיד- הק' תוס'**, הא צורה דר"ג לא היתה בולטת, ותי' דכיון דלבנה אינה בולטת שייך חשדא גם באינה בולטת. וע' **ערוך לנו** (ר"ה כ"ד) שהביא מש"כ **הש"ך** (יו"ד קמ"א,

דאופן זה של איבוד הוא קיום של המצוה דאורייתא של איבוד הע"ז, ואי"ז משום חשש תקלה, וגם הוא דין דאורייתא. וע"ע בשו"ת תורת מרדכי (יו"ד, קל"א, ב'), שכ' דלפי מש"כ שם לייסד דהחשש תקלה ג"כ יכול להיות מדאורייתא, א"כ כ' דיתכן דגם רש"י ס"ל שחייב הוא מדאורייתא לעשות כן (אבל מ"מ לא מטעם שכ' הרמב"ם). ומש"כ רש"י "ישראל", כ' הסדר יעקב דלכאור' משמע מזה דס"ל לרש"י דאין איסור לגוי ליהנות מע"ז. אך כ' דאין ראי', לא מיבעי לפי מש"כ הגר"ז הנ"ל דלפי רש"י האיסור הוא משום תקלה, די"ל דאין חיישינן אלא לתקלת ישראל, ולא לתקלת עכו"ם, אלא אפי' אם הוא מצד החיוב ביעור, הרי י"ל דכמו שכ' הגר"ז שם דאף לקיים מצות ביעור אין חשש אם החיות נהנין ממנו, מ"מ נחשב מבוער, י"ל דה"ה אם הגויים נהנין ממנו, סכ"ס הרי הוא מביער מאדם היהודי.